



G. M. KRZIZANOVSKI



V. I. LENIN JA SUUNNITTELUTYÖ

Sosialistisen rakennustyömme kehittyessä alkaa suunnittelutyön merkitys käydä yhä ilmeisemmäksi. Mutta suunnittelutyömme lähimpien ongelmien ja „tyypin” käsittämiseksi selvästi on hyödyllistä tutustua lähemmin niihin tehtäviin, joita V. I. Lenin antoi Valtion Suunnittelukomitealle. Nämä muistelmät voivat myös auttaa käsittämään puolueen XX edustajakokouksen ohjeiden koko suurenmoisuuden, ne kuudennen viisivuotiskauden kukkulat, joilta todellakin alkavat näkyä myös kommunismin kukkulat.

Vladimir Iljitšin suhtautuminen Venäjän Sosialistisen Federatiivisen Neuvostotasavallan sähköistämisen valtiosuunnitelman (GOELRO) luonnokseen on dokumentoitu hänen tunnetussa puheessaan Neuvostojen VIII Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa ja useissa hänen kirjoituksissaan. Yhteen aikaan hän jopa oletti, että GOELRO voidaan välittömästi muuttaa pysyväksi Kansankomissaarien Neuvoston alaiseksi suunnittelukomiteaksi. Marraskuun 6 päivänä 1920 päivätyssä kirjeessä minulle Lenin kirjoitti: „mitä arvoa on kaikilla noilla „suunnitelmilla” (ja kaikilla „suunnittelukomiteoilla” ja „suunnitelmallisilla ohjelmilla”) ilman sähköistämissuunnitelmaa? Ei mitään arvoa. Itse asiassa juuri GOELRO:n tuleekin olla yhtenäinen Kansankomissaarien Neuvoston alainen suunnitteluelin...”¹

Näillä sanoilla Vladimir Iljitš osoittaa havainnollisesti, miten suuren merkityksen hän antoi kaikessa suunnittelutyössämme sähköistämissuunnitelmalle ja miten selvästi hän näki jo silloin välttämättömäksi yhdistää korkeimpien valtioelintemme työsuunnitteluelinten joustavaan järjestelmään.

Kiireellinen työ GOELRO:n selostuksen valmistelemiseksi Neuvostojen VIII Yleisvenäläiselle edustajakokoukselle esti luonnollisesti minua harrastamasta järjestelykysymyksiä, ja

¹ V. I. Lenin, Teokset, 35. osa, s. 397.— Toim.

palasimme niihin Vladimir Iljitšin kanssa vasta helmikuussa 1921 viettäessäni lomaani Arhangelskojessa, lähellä Moskovaa. Vladimir Iljitš kävi kerran siellä luonani, ja silloin sovimme hänen kanssaan tulevan „Valtion yleissuunnittelukomitean” likimääräisestä kokoonpanosta ja perustehtävistä. On säilynyt V. I. Leninin kirje niiltä ajoilta, jossa hän muun muassa kirjoitti (kirje on helmikuun 25 päivältä 1921):

„...Teidän on muodostettava *Yleissuunnittelukomiteaan väkivahva* puhemieshistö... että organisaattorit ja lujat... henkilöt *auttaisivat* teitä ja *vapauttaisivat Teidät hallinnollisesta* työstä... Teidän tulee olla asian „sieluna” ja *aatteellisena* johtajana (varsinkin syrjäyttää, häätää *tahdittomat* kommunistit, jotka saattavat ajaa pois spetsit)... Tehtävänänne on löytää, valita, *panna työhön* kyvykkäitä järjestäjiä, johtajia... *antaa VKP:n KK:lle mahdollisuus, tietoja, aineistoa heidän arvioinniaan varten*”¹.

Avatessani huhtikuun 5 päivänä 1921 ensi kertaa virallisesti vahvistetun Valtion Suunnittelukomitean puhemieshistön juhlistunnon koskettelin seikkaperäisesti Valtion Suunnittelukomitean työn ja GOELRO:n töiden yhteyttä. Puheen pikakirjoitteen lähetin Vladimir Iljitšille ja sain häneltä heti seuraavat hyvin selvät ohjeet:

„G. M.!

Palautan puheenne.

Sen pääpuutteellisuus: liian paljon sähköistämisestä, liian vähän *juoksevista* taloudellisista suunnitelmissa.

Pääpaino on toisaalla kuin pitäisi olla.

Kun keskustelin kommunististen „rikkiviisaiden” kanssa, jotka lukematta kirjaa „Sähköistämissuunnitelma” ja käsittämättä sen merkitystä lörpöttelivät ja kirjoittivat tyhmyyksiä suunnitelmasta ylimalkaan, oli minun kiinnitettävä heidän huomiotaan siihen kirjaan, sillä muuta vakavaa suunnitelmaa ei ole eikä voi olla.

Jos edessäni olisivat henkilöt, jotka ovat kirjoittaneet sen kirjan, en kiinnittäisi heidän huomiotaan siihen kirjaan, vaan pois siitä — *juoksevien* taloudellisten suunnitelmien kysymyksiin.

Alkakaa nyt käsitellä niitä, herrat professorit! Teidän sähköistämisenne in allen Ehren!² Kunnia sille,—kunnia. Kirjoititte 1:sen painoksen. Korjaamme, julkaisemme 2:sen. Sen ja sen alakomitean asiantuntijat kirjoittavat tusinan asetuksia ja päätöksiä sähköopin ja sähköistämissuunnitelman opettamisesta yms. Vahvistamme ne.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 35. osa, s. 406.— *Toim.*

² — on täydessä kunniaassa! — *Toim.*

Mutta valtion yleisen suunnittelukomitean ei nyt pidä ruveta käsittelemään sitä, vaan on käytävä viipymättä ja kaikin voimin käsiksi *juokseviin* taloudellisiin suunnitelmiin.

Polttoaine *tänään*. Vuodeksi 1921. Nyt, keväällä.

Romun, jätteiden, kuolleiden materiaalien keräys. Niiden käyttäminen viljan vaihtamista *varten*.

YNNÄ MUUTA SAMANTAPAISTA

Siihen on kiinnitettävä heidän huomionsa. Sitä tekemään on heidät pantava. Nyt. Tänään.

1—2 alakomiteaa sähköistämiseen.

9—8 alakomiteaa laatimaan juoksevia taloudellisia suunnitelmia. Niin on jaettava voimat vuodeksi 1921.

Teidän *Lenin*"¹.

Luodessamme silmäyksen menneeseen, tuohon vaikeaan alkukauteen, jolloin kaiken lisäksi vallitsi talouden rappiotila, näemme nyt selvästi, millaisen nousun tien olemme kulkenet tänä aikana.

Vuoden 1921 kevät oli synkin kaikista mitä Neuvosto-Venäjä on joutunut kokemaan. Jo huhti- ja toukokuussa oli selvästi huomattavissa, että kuivuus vain lisääntyi. Kevätkylvöt jäivät suurelta osaltaan tekemättä. Polttoainepula oli tavattoman suuri, mikä vuorostaan tyrehtytti metallurgian, joka oli juuri alkanut elpyä täydellisestä rappiostilasta. Ja edessä oli ennennäkemätön nälänhätä. Juuri näiden suurten huolien aikana Vladimir Iljitšin oli harkittava Valtion Suunnittelukomitean toimintamenetelmää. Huhtikuun 12 päivänä hän kirjoitti minulle:

„Kysymys valtionsuunnitelman peruspiirteistä ei virastona vaan *suunnitelmana* on päiväjärjestyksessä kiireellisenä”.

Kirjeessä hän antaa tehtävän esittää hänelle „*lyhyet yhteenvedot: 3 numeroa (polttopuut, hiili, nafta)*” ja suunnitelma vuodeksi 1922. Pitäen tätä kirjettä riittämättömänä hän kirjoitti seuraavana päivänä uuden kirjeen, jossa tiedusteli, onko tehtävä selvä, ja kehotti „laskemaan, mitä on välttämättömästi ostettava ulkomailta, jotta tulisi hinnalla millä hyvänsä voitetuksi suurin puute...”².

Vladimir Iljitšin kirjeet osoittavat kyllin havainnollisesti, miksi Valtion Suunnittelukomitean oli ensi aikoina sellaisten puhtaasti järjestelylaatuisten kysymysten kuin Polttoainehallinnon muodostamisen ja elintarvikelastien kuljetusten valvontakoneiston järjestämisen ohella hoidettava kuumeisella

¹ V. I. Lenin, Teokset, 35. osa, ss. 409—410.— *Toim.*

² Sama, ss. 414, 415.— *Toim.*

kiireellä polttoainesuunnitelman ja elintarvikesuunnitelman kysymyksiä.

Ne ajat olivat vaikeita. Mutta mikä onni olikaan samalla kulkea käsi kädessä sellaisen johtajan kanssa kuin oli Vladimir Iljitš ja päästä raskaina hetkinä turvautumaan hänen viisaisiin neuvoihinsa! Hänen ajatuksensa työskenteli väsymättä taloudellisten ja poliittisten tarpeittemme kaikilla peruslinjoilla, suoritti alinomaa erittäin jännitettynä suurta tehtäväänsä.

Vladimir Iljitšin hämmästyttävimpänä erikoispiirteenä oli ihmetystä herättävä taito työskennellä todellisessa yhteydessä „tosiaidon” todellisuuden kanssa. Siitä johtui hänen suuri vastenmielisyytensä niin sanottua „oppineisuutta”, perusteetonta akateemisuutta ja kaikenlaisia intelligenttimäisiä tyhjiä jaaritteluja kohtaan. Käsitellessään jotain mielenkiintonsa kohteeksi joutunutta kysymystä hän kuten sanotaan tarttui härkää sarvista ja riisui armotta kaikki ja kaikenlaiset naamiot saadakseen selville todelliset piirteet tosielämästä, jonka kohottamiseksi hänen luova ajatuksensa työskenteli väsymättä.

Voidaan kuvitella, kuinka suurta suuttumusta hänessä herätti se, kun hän joutui miltei joka askeleella näkemään niitä jättiläismäisiä roskakasoja, joita tuli jatkuvasti osaksemme eli oikeamin sanoen tiellemme vuosisataisen menneisyytemme jätteinä. Siinä mielessä meidän taloudellisen työmme, ihmisten välisten suhteiden todelliseen tervehtyttämiseen tähdätyn työmme, tuli ensi alussa ja vielä monien vuosien aikana olla luonteeltaan todella sotaisaa taistelua lukuisten vastustavien virtausten lyömiseksi. Tälläkin rintamalla, vaikeimmissakin olosuhteissa meille oli uljuuden ja taistelutarmon esikuvana aina väsymätön Vladimir Iljitš.

Heinäkuun 4 päivänä 1921 hän kirjoitti minulle kirjeen, jonka otsikko kuului: „Ajatuksia valtiotalouden „suunnitelman” johdosta”:

„Meidän kaikkien päävirhe tähän asti on ollut se, että olemme perustaneet toiveemme parhaimpaan; ja siitä lankeimme byrokrattiisiin utopioihin. Suunnitelmistamme toteutui vain mitätön murto-osa. Elämä nauroi, kaikki nauroivat suunnitelmille.

Se on perin pohjin muutettava.

Perustettava laskelmat huonoimpaan. Kokemusta jo on, joskin vähän, mutta käytännöllistä”.

Tässä suurimerkityksisessä kirjeessä Vladimir Iljitš, esittäen mietteitä suunnitelmallisesta työstä, antaa itseasiassa ohjeet todellisuus pohjaisesta suunnitelmalaskelmasta. Tämän laskelman hän kehottaa „suorittamaan erittäin nopeasti”, „panemaan 70% Valtion Suunnittelukomitean jäsenistä työhön *14 tunniksi vuorokaudessa* (olkoon tiede kärsivällinen: on myönnetty hyvät elintarveannokset, on pantava tekemään työtä)”.

Lenin vaati, että Valtion Suunnittelukomitean työntekijät valvoisivat suurtuotantolaitoksia, kukin 30 laitosta.

„Valvokaa,— kirjoittaa hän,— *30-a herkeämättä*. Te vastaatte siitä...

Valvoa herkeämättä merkitsee *vastata* päällään polttoaineen ja viljan järkiperaisestä käytöstä, niiden kummankin enimmäismäärän hankkimisesta ja enimmäismäärän kuljetuksesta paikalle, polttoaineen säästäväisestä käytöstä (teollisuudessa sekä rauta-teillä jne.)...”

On kuvaavaa, että Lenin ei antanut tehtäviä ehdottoman määräyksen muodossa, vaan ikäänkuin esitti ehdotuksia, jotka hän kehotti käsittelemään ja harkitsemaan. Yllä esitetty kirje päättyy merkillepantavaan, Leninille ominaiseen vaatimattomaan lauseeseen:

„Tässä ajatukseni Valtion Suunnittelukomiteasta.
Ajatelkaa. Keskustelemme.

Lenin”¹.

Tästä kirjeestä huokuu nälkäajan huolestuneisuus. Samalla se osoittaa mitä havainnollisimmin välittömän suunnittelun sekä Valtion Suunnittelukomitean merkityksen rappiotilan pahimpien ilmiöiden torjumisen välineenä. Vladimir Iljitš vaati ennen kaikkea suhtautumaan todellisuuden pohjalta konkreettisiin toiseikkoihin ja suhteisiin, vaati että vallankumouksen työntekijät eivät liitelisi haaveiden maailmassa, vaan pystyttäisivät väsymättä, kivi kiveltä tulevaisuutemme rakennusta, saisivat aikaan tarvittavaa edistystä eivätkä vieroksuisi mitään työtä, vaikka se ensi silmäykseltä näyttäisikin valmistelevalta ja pienimerkitykselliseltä.

Vladimir Iljitš oivalsi, että taistelussa rakennustöiden realismuksen ja tarvittavan edistyksen puolesta ne numero- ja asiatiidot, joita korkeimmilla valtioelimillä on käytettävissään, ovat merkitykseltään hyvin suhteellisia ja johdettuja suureita, jotka vuorostaan kaipaavat huolellista tarkastusta ja uudestiarviointia.

Alkulähteiden tarpeellista tuntemista hän etsi välittömästä tutustumisesta taloudellisen rakennuksemme tärkeimpiin tuki-pylväisiin: tehtaisiin — mistä johtuvat ylempänä esitetyt rivit,— ja valtiokoneen alempiin renkaisiin,— niistä johtui hänen sitkeä työskentelynsä ohjeen laatimiseksi taloudellisia neuvottelukokouksiamme varten.

Hän tahtoi niin yksityiskohtaista aidon todellisuuden tunte- mista, että nousi eteen toisenlaatuinen vaikeus: näiden vaatimusten asianmukaisten täytäntöönpanijain löytäminen. Valtion Suunnittelukomiteassa me pyrimme aina valitsemaan sellaisia

¹ V. I. Lenin, Teokset, 32. osa, ss. 473, 474.— *Toim.*

työntekijöitä, joilla oli riittävä käytännöllisen työn kokemus. Jos henkilöllä oli kokemuksen lisäksi vielä professorin arvo, niin suunnittelutyö voitti siitä hyvin paljon.

Vladimir Iljitš antoi Valtion Suunnittelukomiteassa ratkaisevan merkityksen nimenomaan spesialistien työlle ja kirjoitti monta kertaa lehdissä sitä spesialisteihin vihamielistä suhtautumista vastaan, mikä kaiketi lienee miltei kiertämätön ilmiö aikakausina, jolloin proletariaatin joukot ottavat yhteen vastustajainsa kanssa taistelussa ensimmäisten myönteisten taloudellisten menestysten saavuttamiseksi.

Vladimir Iljitš tiesi varsin hyvin, että spesialistien työssä oli eittämättä puutteellisuuksia, koska he olivat vasta siirtymässä meidän puolellemme,— eihän F. Engels turhaan nimittänyt sellaisia henkilöitä „happamaksi kohopiimäksi”,— mutta hän oli sittenkin joka hetki valmis puolustamaan Valtion Suunnittelukomitean työntekijöitä, kun heidän työtään syyttä moitittiin.

Vuoden 1921 vaikea tilanne, laajamittaisiin suunnittelutöihin tarvittavan fakta-aineiston ilmeinen niukkuus ja vihdoin siirtokelpoisten voimavarojen täydellinen puuttuminen edes jonkinlaisen tuotantotason ylläpitämiseksi — kaikki se, kuten on jo mainittu ylempänä, johti V. I. Leninin mieleen ajatuksen, että oli välttämätöntä varoittaa Valtion Suunnittelukomitean työntekijöitä vielä kerran voimien ja varojen yliarvioimisen, virkavaltaitten utopioiden ja suunnitelman byrokraatisoimisen vaaroista. Hän piti suunnittelutyötä ennen kaikkea suunnitelman toteuttamiseksi käytävän taistelun osana, sen maaperän valtaamisena vielä askel askeleelta, jolla tulevaisuudessa on suoritettava täysin määrätietoista ja kauaskantoisia näköaloja lujasti käsittävää taloudellista työtä. Eräässä kirjeessä minulle hän muun muassa kirjoitti:

„Suurin vaara on valtiotalouden suunnittelun byrokraatisointi. Se on sangen suuri vaara...

Pelkään pahoin, että lähtien toisenlaiselta kannalta *Tekään ette huomaa sitä...*

Kokonainen, ehjä, todellinen suunnitelma on meille nyt = „byrokraattinen utopia”.

Alkää tavoitelko sitä.

Pitää heti, päiväkkään ja tuntiakaan viivyttelemättä, *erottaa* pala palalta *tärkein*, vähimmäismäärä tuotantolaitoksia ja *järjestää niissä työ*.

Keskustelemme siitä henkilökohtaisesti ennen selostustanne. *Ajatelkaa*”¹.

Olen joutunut monia kertoja huomaamaan tovereilla, jotka ovat täydellisesti kiinni täytäntöönpaneavassa taloustyössä, sellaista Valtion Suunnittelukomitean työn arviointia, josta näkyi

¹ V. I. Lenin, Teokset, 35. osa, s. 405.— *Toim.*

selvästi, että toverit luulevat Valtion Suunnittelukomitean työssä olevan erikoisen suotuisat edellytykset „antautua tieteille ja taiteille”. Itseasiassa ei missään ollut havaittavissa niin suurta epäsuhdetta mahdollisuuksiemme ja todellisuutemme, teorian ja käytännön välillä, kuin Valtion Suunnittelukomitean yleistävässä työssä.

Hyvin monet meistä, jotka työskentelimme Valtion Suunnittelukomiteassa, taas kuvittelivat puhtaasti käytännöllistä täytännönpanotyötä todelliseksi levoksi varsinkin kun otetaan huomioon tyytymättömyyden tunne ja ne kiusalliset keskeneräisyydet, joita jouduimme alussa kokemaan joka askeleella taistelussa sen suunnitelmallisen talouden puolesta, mikä itseasiassa saattoi toteutua vasta hyvin raskaan, hyvin mutkikkaan kehitystien lopputaipaleella. Erittäin kiusallista oli se, ettei ollut riittävästi taloudellisia eikä suunnittelutyön voimavaroja sellaisena raskaiden koettelemusten aikana kuin oli koko vuosi 1921.

Jouduin monia kertoja keskustelemaan tuntikausia Vladimir Iljitšin kanssa mitä erilaisimmista Valtion Suunnittelukomitean työhön liittyvistä aiheista ja yhdessä hänen kanssaan suorittamaan poikkeamista niiltä suorilta ja oikeilta linjoilta, joita hänen poikkeuksellisen terävä älynsä oli hahmotellut, sillä maaperä niiden toteuttamista varten vaati sellaisen omaperäisen tekijän lisätyötä kuin on aika.

Muistan, että vuoden 1921 päättyessä mielessäni oli kypsynyt välttämättömyys esittää erikoiskatsauksessa suunnittelutyön se teoria, johon olin päätyneet GOELRO:ssa ja Valtion Suunnittelukomiteassa työskentelyn jälkeen taloudellisen todellisuutemme tutkimisen aikana. Siinä tarkoituksessa laadin mitä yksityiskohdaisimman suunnitelman kirjaani varten, joka sittemmin julkaistiin otsikolla „VSFNT:n ja Valtion yleissuunnittelukomitean työn taloudelliset ongelmat”, ja lähetin kirjan suunnitelman alustavasti tarkastettavaksi Vladimir Iljitšille. Hän vastasi heti minulle pienellä, mutta hyvin rohkaisevalla kirjelapulla:

„G. M.! Luin ja *erikoisesti, erikoisesti* hyväksyn. Valmistakaa *mahdollisimman pian*, sanelkaa.

Lisäys on mielestäni välttämätön: uudesta talouspolitiikasta. Mielestäni se olisi parempi sovittaa (*valaisten* eri puolilta uuden talouspolitiikan paikka, merkitys, *o s u u s y l e i s p u i t t e i s s a*) eri lukuihin. Miltei jokaiseen lukuun voi lisätä (ja mielestäni on lisättävä) sivun pari siitä, että uusi talouspolitiikka *ei muuta* yhtenäistä valtion taloudellista suunnitelmaa *eikä poikkea* sen puitteista, vaan muuttaa sen toteuttamisen *m e n e t e l m ä ä*.

Teidän mielipiteenne?

Tervehdin! *Lenin*”¹.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 35. osa, s. 456.—*Toim.*

Tässä teoksessa Valtion Suunnittelukomitean alkuperäistä tehtävää laajennettiin huomattavasti ja sen toiminta, kuten näemme ylläesitetystä kirjelmästä, hahmoteltiin vakavasti ja pitkäksi aikaa.

* * *

Leninin ohjeet siitä, että meidän suunnitelmissamme on yhdistettävä tieteellinen menetelmä työtätekevien joukkojen kokemukseen, suoritettavat tänä päivänäkin suunnattoman suurta palvelusta. Joukkojen kokemuksen huomioimiseksi puolue ja hallitus ovat pitäneet monia neuvottelukokouksia työn ihmisten kanssa, jotka ovat „sosialistisen jouduttamisen” ratkaiseva voima, kuten sanoi Lenin.

Lenin sanoi, että suurten saavutusten seuralaisina ovat aina myös suuret koettelemukset. Mutta neuvostoihmiset ovat näissä koettelemuksissa tavattomasti kasvaneet. Tämä kasvu liittyy läheisesti kulttuurivallankumoukseen, joka on suuren Lokakuun voittojen tulos. Ja kun tähän lisätään, että meidän aikamme on todella vallankumouksellisten muutosten aikakausi tieteen ja tekniikan alalla, niin on tämän kulttuurivallankumouksen merkitystä vaikea yliarvioida.

On mielenkiintoista todeta jo Marxin nähneen ennakoita koittavan sellaisen ajan, jolloin teknillisten välineiden voimakkuus tulee olemaan niin suuri, että se korvaa moninkertaisesti näiden välineiden luomiseen tarvittavat kustannukset. Nykyiset harppaavat kaivinkoneet, maanimurit ja muut tehokkaat koneet, jotka korvaavat monien tuhansien ihmisten työn, todistavat havainnollisesti oikeaksi Marxin ennaltanäkemyksen.

Meillä muuttuu myös ihmisen osuus yhteiskunnallisen työn prosessissa. Ihminen ei enää ole vain pelkkä tekijä, joka luo vaihtoarvoa suhteellisesti henkilökohtaisen työnsä välttämättömän osan käyttöön nähden, vaan hän tulee yhä enemmän asioista päättäväksi valvojaksi, joka ohjaa monimutkaista tekniikkaa. Tieteestä tulee tehokas tuotantovoima, josta yhteiskunnallisen varallisuuden kasvun suuruus ja mittasuhteet ovat yhä enemmän riippuvaisia.

Kuudennen viisivuotissuunnitelman tehtävien reaalisuutta vahvistaa kulttuurivallankumouksen ja sen teknillisen vallankumouksen saavutusten yhdistyminen omalaatuisella tavalla toisiinsa, joka liittyy atomivoiman rauhanomaisen käytön aikauteen.

Tajuavatko ulkomaiset arvostelijamme tämän erikoisuuden, joka läpäisee kuudennen viisivuotissuunnitelmamme kaikki ratkaisevat tavoitteet? Sen näyttää tulevaisuus!